

A liberalizmusról és az átmenet politikájáról

Kedves Barátaim!

Két vitakérdéshez szeretnék hozzászólni, amely már most kirajzolódott, és amely — azt hiszem — a következő hetekben, hónapokban szövetségünknek jövőjét és talán sorsát is meg fogja határozni. Az egyik kérdés az, hogy a különböző áramlatok együtt létezhetnek-e, és ha igen, hogyan élhetnek egymás mellett a Szövetségben belül. **Eörsi István** polemikus hangú, szenvedélyes és igen rokonszenves hozzászólása vetette fel legelősebben ezt a kérdést.

Azt gondolom, hogy a kérdésre igenítő választ adnunk nemcsak lehet, de szükséges is. Úgy vélem, hogy az SZDSZ olyan tradíciót képvisel, amelyet a nyugati eszmeáramlatok között liberalizmusnak neveznek, bár — és ebben egyetértek **Eörsi Istvánnal** — ez az irányzat Keleten is meg-megjelent.

Három alapvető dolog határozza meg ezt az eszmeáramlatot:

Az egyik az egyértelmű és világos elköteleződés az állampolgárok emberi jogainak védelme mellett. A másik az a meggyőződés, hogy a társadalomnak korlátozott államra van szüksége. A harmadik pedig az, hogy a gazdasági folyamatok összehangolására nincs alkalmasabb eszköz a piacnál.

Kevésbé ismeretes, kevésbé szoktak elgondolkodni azon, de így van, hogy a modern liberalizmusnak ma már *nem egy, hanem két változata van*. E két változat egymáshoz való viszonyát az határozza meg, hogy mit gondolnak arról, miképpen lehetne a Nyugat, a fejlett nyugati társadalmak **Eörsi István** által már felsorolt súlyos problémáit megoldani.

Az egyik áramlat, amelyiket konzervatívnak szoktak nevezni, ismerte ezeket a problémákat, azon az állásponton van, hogy a piac nem eléggé szabad, túlságosan sok a szabályozás, és a piaci szabadság növelésével, a piaci automatizmusok minél szabadabb érvényesülésével e gondok kiküszöbölhetők. A másik áramlat úgy véli, — és ehhez áll legközelebb a politikában a szociáldemokrácia — hogy a piac természeténél fogva nem képes tökéletes önkorrekcióra, és e hiányosságon bizonyos korlátozott beavatkozással kell segíteni, ami azonban nem kell és nem szabad, hogy az állam túl-

hatalmát okozza. Ez a szociáldemokrata irányzat az egyenlőségre, a szolidaritásra, az emberi környezet védelmére talán erősebb hangsúlyt fektet, mint a konzervatív áramlat, amely ezekben a kérdésekben defenzív.

Úgy gondolom, hogy azok, akik ma itt együtt vannak, valahol a konzervatív pólus és a szociáldemokrata pólus között helyezkednek el, de valamennyien liberálisok.

Az Egyesült Államokban a Demokrata Párt egyesíti ezeket a szélsőségeket magában, Franciaországban a Szocialista Párt. Mi is képesek lehetünk erre. Rövid távon is és hosszú távon is. Rövid távon azért, mert most alapkérdés az állam túlhatalmának, a párt és az állam összefonódásának a megszüntetése, azoknak a béklyóknak a lerázása, amelyek a piac működését lehetetlenné teszik. Valamennyien egyirányba megyünk; azok is, akik szabad vállalkozást akarnak és azok is, akik szabályozott piacot akarnak.

E két áramlat együttlétezése a jövőben is lehetséges és szükséges, mert erős nyugat-európai értelemben vett demokratikus párt csak ebben az esetben szerepelhet a magyarországi politikai színképen. A magyar politikatörténet ismerői nálam jobban tudják, hogy Magyarországon azért nem volt erős demokrata párt, mert a liberalizmusnak ez a két ága a két másik szélsőséghez polarizálódott. Én személy szerint támogatom Heiszler Vilmosnak azt a javaslatát, hogy az SZDSZ-en belül alakuljon egy klub a szociális demokráciáért, és támogatnám azt is, hogy létesüljenek más eszmeáramlatokat képviselő klubok is. De hozzá szeretném ehhez tenni, hogy a párton belüli áramlatok jó együttműködése *erős centrumot* feltételez. Meg kell mondanom a jelenlévőknek: én magam, személy szerint, világnézeti beállítottságom tekintetében a szociális demokrácia híveihez húzom, a párton azonban a centrumhoz kívánok tartozni.

A másik kérdés, amelyhez szeretnék hozzászólni, és amely több hozzászólásban (már Tamás Gáspár Miklós expozéjában is) felmerült: a reform és a forradalom, a *konfrontáció és a rendezett átmenet* problémája. Azt gondolom, hogy nekünk nem azt kell eldöntene-

nünk, hogy vállaljuk-e a konfrontációt, a hatalmat még mindig monopolisztikusan birtokoló MSZMP-vel. Aki a konfrontációt nem vállalja, az nem vállalja a többpártrendszerű demokráciát sem. A kérdés az, hogy milyen ügyekben kell a konfrontációt vállalni és milyen ügyekben kell a konfrontációt kerülni.

Ebben az összefüggésben szeretnék egy kiegészítést tenni ahhoz, hogy a programkészítők, az SZDSZ ügyvivői és tanácsa nem tartják kívánatosnak az alkotmánygyors elfogadását, ami azt is jelen-

Felhívás az SZDSZ tagjaihoz

Az SZDSZ-en belüli politikai és ideológiai pluralizmus és az autonóm cselekvés lehetőségét kihasználandó, felhívással fordulunk Szövetségünk mindazon tagjaihoz, akik a Szövetség keretein belül a *társadalmi szolidaritás és a szociális demokrácia* értékeinek fontosságáról meggyőződve ezen értékek tartalmának elméleti kidolgozásán és gyakorlati megvalósításán kívánnak munkálkodni. Javasoljuk, hogy lépünk egymással kapcsolatba, s hozzunk létre a Szabad Demokraták Szövetségének keretei között egy olyan tömörülést, amely Szövetségünk politikai irányvonalát a fenti értékek szellemében befolyásolja, s egyúttal az egész magyar társadalmi-politikai életben a modern szociáldemokrácia eszméinek terjesztője lehet. A tömörülés szervezeti formáját, elnevezését s alapító nyilatkozatát a Szövetség közgyűlését követően az érdeklődők összejövetele határozza meg.

Budapest, 1989. márc. 20.

Heiszler Vilmos
Bp. VI., Kmetty Gy. u. 18. 1963
Tel: 124-793
Walesi Otília
Bp. XII., Némethölgyi út 90. 1124
Tel: 560-967
Tóth Gy. László
Bp. XII., Márvány u. 28.
Tel: 225-419

ti, hogy nem tartjuk kívánatosnak a jelenlegi parlament feloszlításának sürgetését egy alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását. Azért gondolom, hogy ez helyes, mert ez a sürgetés a konfrontáció eröltetése: a hatalmi kérdést közvetlenül és azonnal veti fel, mégpedig a csúcson. Ha kieroszakolunk egy előrehozott választást, akkor az MSZMP-nek nem lesz más módja, mint kieroszakolni a saját győzelmét ezen a választáson, akár úgy, hogy vezetői sarokbaszorítva érzik magukat és megegyeznek egymással, akár úgy, hogy nem képesek a területi apparátusokat visszatartani a választási csalástól, és az erőszaktól.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem kell politikai küzdelmet folytatni, amely a hatalom kérdését kisebb lépésekben, részletekben veti föl: *olyan ügyekben, amelyekben az MSZMP-nek van módja visszavonulni.*

Célszerű követelni az MSZMP távozását a munkahelyekről. Célszerű követelni azt, hogy a megbukott képviselők helyére az országgyűlés ne iktassa be azokat a pótképviselőket, akik már velük szemben megbuktak.

Célszerű követelni ettől az országgyűléstől, hogy mondja ki illetéktelenségét az alkotmányozásra.

Célszerű, szükséges, sőt múlhatatlan követelmény, hogy most már végre állítsák le a bős-nagymarosi építkezést és kezdjenek tárgyalásokat a Csehszlovákiával és Ausztriával kötött megállapodások felmondásáról.

Célszerű és helyes követelni a munkásörtség feloszlítását, hozzátéve, hogy a volt munkásöröknek is joga van politikai szervezetet alakítani.

Érdemes tagjainkat és a szervezeten kívüli szimpatizánsainkat arra ösztönözni, hogy azokon a munkahelyeken, ahol a vezetők nem bírják a dolgozók bizalmát, a dolgozók mozdítsák el ezeket a vezetőket és közöljék a főhatósággal, hogy ki az, akit elfogadnak vezetőjüknek.

Hozzászólásomat bezárva, szeretném felhívni a jelenlévők figyelmét arra, amit minden bizonyosan valamennyien tudnak, de valamennyien úgy vagyunk vele, hogy a retorika könnyen elragad minket. Az átmeneti időszakban nem lehetséges békés, szabályozott rende-

zés, ha nem sikerül az MSZMP-vel megegyezésre jutni. Nem biztos, hogy az MSZMP-vel megegyezésre lehet jutni, ennek sok feltétele van. *Az egyik feltétel az, hogy abból a káoszról, ami jelenleg az MSZMP-n belül uralkodik, a reformszárny kerüljön ki győztesen és váljon az MSZMP centrumává. A másik feltétel az, hogy a jelenleg ellenzékben lévő szervezetek erős koalíciót képezzenek az MSZMP-vel szemben.*

Aki azonban azt gondolja, hogy az átmenet, beleértve a szabad választások utáni kormányzást, biztosítani lehet az MSZMP teljes kizárásával, véleményem szerint illúziókat kerget. Békés átmenet csak akkor lehetséges, ha meg tudunk az MSZMP-vel egyezni. Mindamellott le kell szögezni eltökéltünket, különben nem lesz valóban megegyezés egyenlő felek között. Ha az MSZMP erre nem lesz alkalmas, akkor vállalni fogjuk a szembenállást, mert nem vállalhatjuk országunk teljes gazdasági, szellemi, kulturális és társadalmi lerongyolódását. Mi Magyarország felemelkedését akarjuk!